

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-453-5-75>

ARMS TRAFFICKING IN UKRAINE IN ADOPTING THE EU AND US EXPERIENCE

ОБИГ ЗБРОЇ В УКРАЇНІ У КОНТЕКСТІ РЕЦЕПЦІЇ ДОСВІДУ ЄС ТА США

Marushevskiy D. L.
*Postgraduate Student,
Scientific Institute of Public Law*

Марушевський Д. Л.
*аспірант,
Науково-дослідний інститут
публічного права*

Питання обігу зброї в Україні за часів незалежності було та залишається колізійним нормативно-правовим конструктом. Довгий час національний законодавець взагалі не здійснював правової регуляції користування зброєю цивільними особами, а вимушені перепрофілювання даної галузі припали на обставини, що передували повномасштабній російській військовій агресії проти суверенітету та незалежності України, а також – безпосередньо повномасштабне вторгнення рф до України від 24.02.2022 р.

Для цілей концептуального огляду даного питання необхідно означити поточний стан невирішеності проблематики обігу зброї в Україні та насамперед – її користування цивільними особами. Напередодні повномасштабного вторгнення рф до України Верховною Радою України у першому читанні було ухвалено Проект Закону про право на цивільну вогнепальну зброю № 5708 від 23.02.2022 р., що окрім іншого, гарантував право на використання зброї цивільними особами з метою самозахисту соціального та соціально-військового характеру [1]. Генерація даної законодавчої ініціативи походила від права людини та громадянина на життя (ст. 27 Основного закону), свободу та особисту недоторканість (ст. 29 Основного закону), що де-факто прописано у Конституції України № 254к/96-ВР [2]. Примітно, що документом № 5708 встановлювалася насамперед опція легального використання зброї особами, що не мають військової оригінації або статусу, у приватних цілях, що походять від природних та позитивних прав індивіда (особистості).

Одночасно, із повномасштабним військовим вторгненням рф до України від 24.02.2022 р. перед національними законодавчими інституціями постала необхідність розроблення дієвого юридичного механізму нарощування військово-безпекового захисту державного суверенітету та територіальної цілісності, котрі рф визначила як

основні об'єкти власної неспровокованої мілітарної ескалації. Для реалізації означених цілей Верховна Рада України прийняла Закон України «Про забезпечення участі цивільних осіб у захисті України» № 2114-IX від 03.03.2022 р. (далі — Закон України № 2114-IX) [3], котрим пропонувалося безпосередньо врегулювати аспекту діяльність щодо використання вогнепальної, гладкоствольної, нарізної та ін. видів зброї безпосередньо в процесі активної протидії цивільними особами збройній агресії РФ проти України. Зокрема, у ст. 3 документу законодавець встановив строкові рамки володіння зброєю цивільними особами із метою захисту державних та територіальних інтересів України у період дії воєнного стану та 10 днів після його скасування/припинення. Невиконання цивільною особою, що отримала у власне розпорядження вогнепальну зброю (або зброю іншої формації) за погодженою Міністерством внутрішніх справ України (МВС) сценарієм, в свою чергу тягне за собою факт настання кримінальної відповідальності.

Означені особливості обігу зброї в Україні демонструють наявність таких особливостей даного правового феномену, як колізійність, часткова дерегульованість та законодавча непослідовність. Враховуючи тенденцію останніх років до тісного зближення України із американо-європейським демократичним світом, доцільно розглянути підходи стратегічних країн-партнерів, зокрема, у протидії російській військовій агресії, як-от ЄС (країни-члени Союзу) та Сполучені Штати Америки (США).

В першу чергу відзначимо, що рамковим нормативним підґрунтям до зближення національного законодавства у сферу контролю обігу зброї із законодавством ЄС є власне Угода про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами) [4]. У статті 7 Розділу I документу (Зовнішня та безпекова політика) до зобов'язань договірних сторін віднесено контроль обігу зброї, її використання, експорту та ін. чинників, що прямо або опосередковано впливають на загальнобезпечковий політичний діалог. Це означає, що положення законодавства країни ЄС можуть бути предметом виваженої рецепції для регулювання даного питання в українському правовому просторі.

Керівним нормативно-правовим актом ЄС у даному контексті вважатимемо Директиву (ЄС) 2021/555 Європейського Парламенту та Ради від 24.03.2021 року про контроль за придбанням та володінням зброєю (Directive (EU) 2021/555 of the European Parliament and of the Council of 24 March 2021 on control of the acquisition and possession of weapons (codification)) [5]. Нормативно-правовий акт базується навколо визначення мінімальних стандартів щодо придбання, володіння та комерційного обміну цивільною вогнепальною зброєю на єдиній

транскордонній території країн-членів ЄС з метою подальшого балансування цілей внутрішнього ринку (виготовлення зброї як складова функціонування економічного механізму виробництва) та цілей політики безпеки (встановлення рівнів та способів захисту від потенційних злочинних дій та незаконного обігу зброї, що може спричинити негативні суспільні наслідки).

У вищезазначеній Директиві європейський законодавець також встановлює три категорії зброї, що ранжується за показниками суспільної (соціальної) небезпечності : заборонена (категорія А); та, що підлягає авторизації (категорія В); та, що підлягає декларуванню (категорія С) [5]. Якраз-таки на даній нормативній конотації варто було б зосередити увагу вітчизняному законодавцеві, адже наразі питання категоріальності зброї, що перебуває у обігу, не регламентовано на законодавчому рівні, а правова конструкція «та інші види зброї», що міститься у ст. 1 Закону України № 2114-IX, надає необмежене коло до її видового розповсюдження на території України та, таким чином, провокування стану загальносоціальної дестабілізаційної нерівності.

В той же час, питання обігу зброї в США, ключовому геоглобальному та політичному партнері України на міжнародній арені, побудовано за принципом заборони використання зброї злочинцями, споживачами наркотичних речовин та ментально нестабільних індивідів. Правовою підставою для цього є Резолюція Палати представників 17735, відома як Закон про контроль над зброєю 1968 р. президента Л. Б. Джонсона (US Gun Control Act of 1968) [6, 7], котра визначає означені категорії осіб небезпечними для володіння, користування та розпорядження зброєю як джерелом підвищеної небезпеки. Для законодавства України також виглядає затребуваним та вмотивованим провадити вичерпний перелік осіб, для яких користування зброєю є забороненим з мотивів суспільної необхідності, до яких належить громадська безпека, підтримання правопорядку, що є підпроектними складовими кластеру реалізації природних та похідних (позитивних) прав та свобод людини і громадянина.

Отже, питання реєстрації досвіду ЄС та США у контексті законодавчого регулювання обігу зброї в Україні (в тому числі, в обставинах викликів геоглобального та геополітичного значення) підлягає аплікації за двома категоріальними концептуальними напрямками : розмежування видів зброї за її потенційним рівнем соціальної небезпеки (досвід ЄС) та визначення категорій осіб, особистісний статус котрих не передбачає використання/застосування зброї як джерела підвищеної небезпеки (досвід США).

Література:

1. Кабінет Міністрів України. Проект Закону про право на цивільну вогнепальну зброю № 5708. Офіційний веб-портал КМУ. Режим доступу : <https://www.kmu.gov.ua/bills/proekt-zakonu-pro-pravo-na-tsilivnu-vognepalnu-zbroyu>
2. Конституція України № 254к/96-ВР від 28.06.1996 р. (поточна ред. від 01.01.2020 р.). Відомості Верховної Ради. Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80/ed20200101#Text>
3. Закон України «Про забезпечення участі цивільних осіб у захисті України» № 2114-IX від 03.03.2022 р. Відомості Верховної Ради. Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2114-20#Text>
4. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони № 984_011 від 21.03.2014 р. (поточна ред. від 30.11.2023 р.). Відомості Верховної Ради. Режим доступу : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text
5. EurLex. Directive (EU) 2021/555 of the European Parliament and of the Council of 24 March 2021 on control of the acquisition and possession of weapons (codification). EurLex official website. Режим доступу : <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32021L0555>
6. US Bureau of Alcohol, Tobacco, Firearms and Explosives (US ATF). Gun Control Act of 1968. US ATF official website. Режим доступу : <https://www.atf.gov/rules-and-regulations/gun-control-act>
7. Vizzard, W. J. The Gun Control Act of 1968. *Saint Louis University Public Law Review*. Vol. 18(1). 1999. P. 79–97.